

DR. BOGA BÁLINT

DR. BOGA KÁLMÁN (1923–1999)

■ Dr. Boga Kálmán a Marosvásárhelyi Orvostudományi és Gyógyszerészeti Egyetem Szülészeti és Nőgyógyászati Klinikájának vezető professzora volt. Romániában és Magyarországon egyaránt kiváló szaktekintélynek tartották. „Nagyszerű és kiemelkedő tudású operatőr” (prof. dr. Lampé László) hírében állt. „Mint oktató igényes és lelkiismeretes volt, nagy hangsúlyt fektetett a szüléset-nőgyógyászat gyakorlati ismereteire” (dr. Péter H. Mária).

Családi gyökerek

■ Boga Kálmán apai oldalról székely családból származott. Csík megyében, Csíkcozmás, Csíkdelne, Csíkszentmihály területén és környékén több család viseli a Boga nevet. A Pallas Lexikon szerint régi magyar személynév, török nyelvi eredetű, a törökfajta népeknél máig használják, jelentése: bika, hozzánk a besenyőktől került, megvolt a név magyaros Bika alakban is. A szélesebb családban a felmenők között a tanító, kántortanító, tanár volt a jellemző hivatás. Legjelesebb közülük Boga Károly dévai gimnáziumi igazgató volt.

Boga professzor édesapja, aki szintén Kálmán volt, Gyergyószárhegyen született, és Budapesten végezte a Műegyetemet, kultúrmérnök lett. A trianoni döntés után is Erdélyben maradt, a román hatóságok alkalmazták, több erdélyi településen található görögkeleti templom felújításával bízták meg (pl. Bikfalva). 1943-ban, 59 éves korában magas vérnyomás agyi szövődménye miatt meghalt.

Az első évtizedek

■ Boga Kálmán 1923. március 31-én született Déván. Középkisiskoláit Sepsiszentgyörgyön, a Székely Mikó Kollégiumban végezte. 1941-ben, érettségi után beiratkozott a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem orvosi karára. 1944-ben a háborús események elérték Erdélyt, ekkor Budapestre jött, és a Pázmány Péter Tudományegyetem Orvosi Karán folytatta tanulmányait, majd a háború végén visszatért Kolozsvárra az ekkor már Bolyairól elnevezett egyetemre. Hamarosan azonban a román hatalom a magyar nyelvű képzést Marosvásárhelyre helyezte át, így 1947. július 13-án 13 társával együtt itt kapta meg az első között az orvosi diplomát – a kolozsvári egyetem adta, de marosvásárhelyi helymegjelöléssel. Egyetemi évei alatt 1943-tól a tanulmányok mellett folyamatosan klinikai gyakorlaton is részt vett, így Budapesten a Szent Rókus kórházban, Kolozsváron és Marosvásárhelyen a Szülészeti-Nőgyógyászati Klinikán. Végzés után ez utóbbi helyen kapott gyakornoki állást. Ebben a beosztásban dolgozott 1951-ig. Ezt a szakágat választotta – mint később vallotta – a sokszínűségéért, a szüléset és nőgyógyászat egymást átítató tudásáért.

A klinika a Köteles Sámuel utca 29. szám alatt található épületben működött. Az épület 1927–28-ban épült, Szanatórium megnevezéssel a Református Diakonisszaképző Intézetnek adott helyet, első főorvosa dr. Czako József. A háború előtt sebészeti osztály is működött benne. A háború és az államosítás után alakították szülészeti klinikává, 1946 tavaszától indult itt az ellátás. A Kolozsvárról átirányított orvosoknak volt szerepe a klinika kialakításában, elsősorban Lőrincz Ernő

András professzornak. Lőrincz professzort szakmai igényesség jellemezte, külön érdeme volt a hüvelyi úton végezhető sebészeti beavatkozások meghonosítása. Boga Kálmán ömellette kezdte orvosszakmai munkáját, és folyamatosan kialakította saját orvosi arculatát. Kezdetől fogva jellemző volt rá, hogy a gyakorlatot tartotta fontosnak, és a gyakorlatban felmerülő kérdések tudományos igényű feldolgozását végezte, ezekről számolt be különböző fórumokon. Így a román Orvostudományi Társaságnak az akkor még létező Magyar Autonóm Tartományban működő részlege tudományos ülésén, például 1955. december 7-én az idős primiparákról, 1962. március 31-én a császármetszésről. 1951-ben tanársegédnek, majd 1959-ben klinikai főorvosnak nevezték ki. Közben szakmai „kaland”-ba bocsátkozott: 1956–57-ben egy évre vállalta a koreai háborút követően az Észak-Koreában működő román Vöröskereszt-kórház szülészeti-nőgyógyászati részlegének vezetését. Ez a tevékenység rengeteg új tapasztalattal gazdagította.

A klinikán Lőrincz professzort 1963-ban Octavian Rusu, majd Borbáth Andor követte, így ők lettek Boga Kálmán főnökei. Ezek a „mesterek iskolát teremtettek a klinikán” – vallotta. Közben megházasodott, Daday Emese reumatológus kolléganőt vette feleségül, az elkövetkező években három lányuk született, közülük egy orvos, kettő állatorvos lett. Abból a célból, hogy a klinikához közel legyen, a klinika melletti családi ház egy részét megvásárolta, és családjával ide költözött.

Tudományos publikációkat folyamatosan közölt, főleg a marosvásárhelyi kiadású *Orvosi Szemlében*. Így például a hatvanas években a szülést akadályozó praesacralis tumorról, a méhnyakelégtelenségről, a női nemi szervek fejlődési rendellenességéről. 1967-ben az orvostudományok doktora lett. Kitűnő, jó kezű operátor volt. Azt vallotta, hogy nincs teljesen inoperábilis nőgyógyászati daganat, mert mindig lehet valamit kisebbiteni a daganatos masszán, ami esetleg javítja a további kilátásokat, a terápiás próbálkozások esélyét. Ezenkívül foglalkoztatták a műtéti beavatkozások esztétikai következményei, kedvenc könyvei közé tartozott Brinzeu professor *Educația estetică în chirurgie* című műve. Ennek mintegy ellenpólusaként foglalkozott a pszichoszomatika nőgyógyászati jelenségeivel, így például az ún. perimetritis spasticával. A szülést élete végéig a legizgalmasabb feladatnak tartotta, mivel – mint mondta – bármelyik pillanatban meglepetések elé állíthat.

A karrier évei

■ Boga Kálmánt 1970-ben egyetemi tanárrá léptették elő, 1977-ben a klinika vezetőjévé, majd 1980-ban tanszékvezető professzorrá nevezték ki. Ezt megelőzően is aktívan vett részt az oktatásban, főleg a magyar nyelvű oktatásban, és ezt ezután még mélyebben, precízebben valósította meg a klinikán. Orvostanhallgatók generációi sajátították el a szülészeti és nőgyógyászati ismereteit az ő előadásai, bemutatásai alapján. Az oktatást lényéhez tartozónak tekintette. Azt vallotta: „...lényegében bármit teszek: oktatok is. Az oktatói és gyógyítómunka elválaszthatatlan: jobban gyógyítok, ha ugyanakkor tanítok is.” Ezt sokkal többre tartotta – az egyébként folyamatosan művelt – szakirodalmi tevékenységnél, mert az hamar elavul. „A gyógyítás és tanítás – ezekkel talán hagy valamit az ember, valamit a szívekben és elmékben.” Az oktatást segítő egyetemi jegyzetekben fejezeteket írt már az ötvenes években. Az általa főszerzőként (segítő társszerzőkkel) írt szülészeti jegyzet román nyelven 1976-ban (*Curs de obstetrică*), magyar nyelven 1980-ban, a magyar nyelvű *Nőgyógyászati jegyzet* 1986-ban jelent meg. Már ez utóbbit megelődően az egységes, Aburel professor által szerkesztett román szülészeti-nőgyógyászati egyetemi tankönyvnek társszerzője volt.

Egész Romániában elismert szaktekintély lett, magyar nemzetisége ellenére, amit ő egyértelműen mindig hangsúlyozott. 1982-ben tanszékvezető csoportfőnök lett. Részt vett az ország szülészeti-nőgyógyászati szakmapolitikai program-

jának kialakításában. A többi román egyetemi város professzoraival jó szakmai és személyes kapcsolatot tartott fenn, azok elismerték kvalitásait. Azt tapasztalta, hogy a román értelmiségnek van egy valóban európai része, amelynél nem jelenik meg a nacionalizmus, és amely nyitott a magyar kultúra és a magyar személyiségek felé. Elismertségének jele volt, hogy mint Carl Duisberg-ösztöndíjas több hetet tölthetett a Zander professzor vezette müncheni Női Klinikán (1973). A magyar szülésszel jó kapcsolatokat ápolt, így elsősorban Lampé László debreceni, valamint Csömör Sándor budapesti professzonnal. Örömmel töltötte el és maga is hajtóereje lett a nyolcvanas évek elején indult, a Magyar és Román Nőorvos Társaság által közösen szervezett tudományos üléseknek, amelyek változó helyszínen zajlottak. Román részről Panait Sîrbu bukaresti professzor volt a szervezője. A II. Tudományos Ülés Budapesten zajlott 1982. szeptember 4-én, kijelölt témája „A funkcionális meddőség okai, diagnosztikája és terápiája” volt. Boga Kálmán ezen a *meddő házasság androgén tényezőjének jelentőségével kapcsolatos tapasztalataink* címmel tartott előadást. Az előadások szövegét kétnyelvű könyvben publikálták. A *Magyar Nőorvosok Lapja* külföldi szerkesztőbizottságának haláláig tagja volt.

A klinikán évente 4800-5000 szülést vezettek le, 800-1000 nagyműtét történt (1980). A napi gyakorlathoz kapcsolt fő kutatási területek a meddőség, a terhességi patológia és a nőgyógyászati onkológia, rákmegelőzés voltak. Szülésnél éveken át nem vesztettek el szülő nőt, viszont a daganatos betegek száma sajnálatosan nőtt. Ezért Boga professzor az onkológiának, ezen belül a megelőzésnek és korai diagnosztikának nagy figyelmet szentelt. A klinika által bevezetett szűrővizsgálatok eredményeképpen nagymértékben sikerült praeklinikai stádiumban felfedezni és így gyógyítani a méhnyakrákot (1973–80 között tízszer több ilyen korai stádiumú beteget fedeztek fel az előző évtizedhez viszonyítva). A petefészekrákban szenvedők viszont előrehaladott állapotban jelentek meg, itt komoly feladatot jelentett ezen változtatni.

Mint klinikavezető szigorú rendet követelő egyéniségnek bizonyult. Úgy tartotta, hogy az orvos egyéniségének mind az orvos-beteg kapcsolatban, mind a beosztott-vezető relációban nagy jelentősége van. A városban, Marosvásárhelyen tisztelettel, elismeréssel körülvett személy volt, a helybeli románok többségének megbecsülését is beleértve, bár magyar mivolta miatt kisebb támadások érték. A magyar értelmiségi körökkel jó kapcsolatot tartott fenn, például Sütő Andrással, Molter Károly leszármazottaival baráti viszonyban volt. A város jelentősebb családjainak nőtagjai, sok román vezető felesége is, őt kérték fel szülésük levezetésére, így a megszületett gyermekek felcseperedése után az utcán sok általa világra segített emberrel találkozhatott, akik közül többen már fontos pozíciót töltöttek be.

Tudományos munkássága 1970, azaz egyetemi tanári kinevezése után még jobban kiteljesedett. 197 publikációja jelent meg főleg magyar és román nyelven, de angol, francia, német nyelven megjelent közleményekben is megtaláljuk mint szerzőt, sőt koreai munkássága idejéből koreai nyelven is. Sok dolgozata látott napvilágot az *Orvosi Szemle* már román nyelvű folytatásában a *Revista Medicală*-ban, valamint a bukaresti *Obstetrică și Ginecologie*-ben. Mint korábban, ezekben is a napi gyakorlati problémák feldolgozását végezte. A következő témák jelentek meg a marosvásárhelyi folyóiratban: a haemostasis zavarai, heparinkezelés kóros terhességben, császármetszéssel szült nők későbbi szülései, műtét utáni vesico-vaginális fistula, méhszaj- és petefészekrák kezelésének kérdései, 70 évesnél idősebb nőbetegek műtétjeivel kapcsolatos megfigyelések. A román sebészeti patológia könyv (1983, szerkesztő Eugen Proca professzor) nőgyógyászati fejezetének is szerzője volt.

1983-ban Marosvásárhelyen új klinikai épülettömb épült, a Szülészeti-Nőgyógyászati Klinika két részre vált, az I. számú az új épületben került elhelyezésre, ennek vezetője és ezáltal az új struktúra kialakítója, megszervezője Boga

Kálmán lett, a II. számú a Köteles Sámuel utcában maradt Constantin Rădulescu vezetésével. Az I. sz. klinika kutatási témája a petefészekrák és a meddőség kérdésköre maradt, a II. sz. klinikáé pedig az egyéb nőgyógyászati daganatok és az intrauterin magzati állapot diagnosztikája. Boga professzor nagy energiával látott neki az új kihívásnak, végezte vezetői, diagnosztikai, sebészi, oktatói és kutatómunkáját.

Utolsó évek

■ Boga Kálmán professzort 1990-ben, 67 éves korában nyugdíjazták. Utána még évekig dolgozott, magánrendelőt nyitott, majd a Carit-San magánklinikán rendelt. Pár évre rá rosszindulatú betegség jelentkezett nála. Többször operálták Magyarországon, de recidívák jelentkeztek, és végül 1999. november 13-án elhalálozott.

Összefoglaló gondolatok

■ Lampé László professzor a *Magyar Nőorvosok Lapjában* így kezdi nekrológiáját: „Súlyos veszteség érte az erdélyi medicinát, a magyar és a román szülészet-nőgyógyászatot [...] örökre eltávozott Boga Kálmán professzor a kiváló oktató és pedagógus, a nagyszerű s kiemelkedő tudású operatőr, a nagy műveltségű orvos.” Valóban igen széles körű műveltsége volt, az orvostudományon belül is gondolkodása, mentalitása meghaladta egy szakterület ismereteinek behatárolt körét. Általános műveltsége, az európai kultúra beható ismerete átítatta kommunikációját és mindezt azzal együtt, hogy csak egy-két alkalommal távozhatott a kommunista Romániából Nyugat-Európába. A magyaron és a románon kívül angolul, franciául és németül is közel anyanyelvi szinten tudott társalogni. A kultúrához kapcsolódása szakmai tevékenységében is tetten érhető volt. Mindezt meghaladón etikai tartása és környezetétől elvárt kemény morális követelményei a következő, első sorban a leendő orvosok számára üzent szavaiban fogalmazódtak meg: „... azért kell becsületesen tanulni és a gyakorlatra még itt, az egyetem padjaiban lelkiismeretesen felkészülni, mert eljövendő orvosi munkájuk során amúgy is lesznek balsikereik, melyekben hibásak vagy nem hibásak, de nincs rettenetesebb egy orvos számára, mint este azzal a tudattal lefeküdni, hogy egy asszony azért lett egész életére nyomorék, vagy azért halt meg, vagy azért vesztette el magzatát, mert ő tudatlan, hanyag vagy felületes volt. A tudatlanság az orvos szörnyű és megbocsáthatatlan vétke.” (Boga Kálmán idézetei Marosi Ildikó interjújából származnak. Köszönet illeti Péter H. Máriát és Péter Mihály professzort, akik sokat segítettek az adatokat tartalmazó irodalom felkutatásában.)

■ IRODALOM

- Boga K. és mtsai: *70 évnél idősebb nőbetegek műtéteivel kapcsolatos megfigyeléseink*. Rev. Med. 1980. (2). 109–112.
- Boga, C. et al.: *Cancerul de ovar în materialul de 18 ani al Clinici Obstretică-Ginecologie din Tîrgu Mureş*. Rev. Med. 1981.(2). 113–117.
- Borbáth Andor – Nagy Levente: *Szülészeti és Nőgyógyászati Klinika*. In: Barabás Béla – Péter Mihály – Péter H. Mária: *A magyar nyelvű orvos- és gyógyszerészképzés 50 éve*. Teleki László Alapítvány, Bp., 1995. 196–99.
- Dr. Boga Kálmán egyetemi tanár tudományos életrajza*. M. Nőorv. Lapja 1991. 54. 5.
- Erdélyi magyar ki kicsoda*. Scripta Kiadó, Nagyvárad, 2000. 105.
- Ki kicsoda Aradtól Csíkszeredáig*. Pallas-Akadémiai Kiadó, Csíkszereda, 1996. 109.
- Lampé László: *In memoriam prof. Boga Kálmán (1923–1999)*. M. Nőorv. Lapja 2000. 63(3). 257.
- Marosi Ildikó: *Az orvosi tudatlanság megbocsáthatatlan vétek*. Beszélgetés Boga Kálmán professzorral. A Hét 1981. január 16.
- Tankó Attila: *Az orvosképzés és tudományos háttere Marosvásárhelyen*. In: Tankó Attila – Péter Mihály (szerk.): *Generisch Antal Emlékkönyv. Adatok a romániai magyar orvosok és gyógyszerészek munkásságáról*. Generisch Alapítvány, Bp. – EME Marosvásárhely, 1994. 111.
- Todea Ana – Fülöp Márta – Avram Monica: *Oameni de ştiinţă Mureşeni*. Bibl. Jud. Mur. 2004. 60.